

Regional överenskommelse om samverkan

För kvinnofrid mot våld i nära relationer

Bilaga 2 - Begrepp

Begrepp

Våldsutsatt

Barn och vuxna som är eller har varit utsatta för våld eller andra övergrepp av närstående.

Barn som bevittnat våld

Barn som har bevittnat våld eller andra övergrepp av eller mot närstående. Bevittnat innebär att ha sett, hört eller på annat sätt upplevt våldet.

Våldsutövare

Barn och vuxna som utsätter eller har utsatt närstående för våld eller andra övergrepp.

Källa: Socialstyrelsen, *Våld i nära relationer, handbok för socialtjänsten, hälso- och sjukvården och tandvården*, 2023 artikel-nr: 2023-6-8592

Olika former av våld

Det finns olika karaktärer av våldshandlingar och ofta utövas en kombination av dessa. Socialstyrelsen delar in våldshandlingar i följande kategorier.

Fysiskt våld

Kan bestå av örfilar, knytnävsslag, slag med tillhyggen, knivstick, sparkar och stryptag.

Psykiskt våld

Kan handla om nedsättande kommentarer, förlöjliganden, glåpord, hot, tvång och trakasserier. Den våldsutsatta kan också utsättas för kontroll och social isolering.

Sexuellt våld

Kan innebära olika former av sexuellt påtvingade handlingar. Det kan till exempel vara att tvinga den utsatta att se på pornografi, samlag utan samtycke, sexuella trakasserier och användning av ett sexuellt kränkande språk.

Digitalt våld

Som till exempel kan bestå av hotfulla eller kränkande samtal, sms eller kontroll av hur någon förflyttar sig med GPS genom att t ex installera spionappar i den utsattes telefon eller via sociala medier. Det kan också handla om isolering och kontroll genom att kontrollera vilka den utsatte har kontakt med, vilka appar och webbsidor den utsatte besöker.

Materiellt våld

Som kan innebära förstörelse eller stöld av den utsattas personliga tillhörigheter, bohag, värdesaker med mera.

Ekonomiskt våld

Som kan uttryckas genom ekonomiska hot, begräsningar av gemensamma ekonomiska tillgångar eller genom att tvinga någon att utföra ekonomiska olagligheter.

Försummelse eller vanvård

Försummelse eller vanvård innebär att individens fysiska eller psykiska behov inte tillgodoses. Det kan vara att den utsatta inte får den hjälp med mat, medicin eller hygien som den behöver. Den utsatte kan begränsas genom att inte få tillgång till sina hjälpmedel eller få för mycket eller för lite medicin. Det är en vanlig form av våld mot barn där barnets behov inte tillgodoses både fysiskt och psykiskt.

Vård och stöd avser fackområdet som innefattar hälso- och sjukvårdens och socialtjänstens verksamhet.

Insatser avser åtgärder som hälso- och sjukvården och socialtjänsten erbjuder enskilda med syftet att möta ett behov. Det kan t.ex. handla om: förebyggande och främjande arbete, tidiga insatser, utredning, stöd och behandling.

Individ avser personer med behov av vård och omsorg såsom patienter, brukare, deltagare, klienter eller kunder.

Närstående används som samlande begrepp både för de personer som är anhöriga till individen juridiskt sett och de personer som individen själv anser sig ha en nära relation till.

Källa: Socialstyrelsen, *Våld i nära relationer, handbok för socialtjänsten, hälso- och sjukvården och tandvården*, 2023 artikel-nr: 2023-6-8592

Mäns våld mot kvinnor

Mäns våld mot kvinnor förekommer över hela världen och inom alla kulturer. Det erkänns idag som ett globalt samhällsproblem och en kränkning av mänskliga rättigheter.

Av FN definieras mäns våld mot kvinnor som "varje könsrelaterad våldshandling som resulterar i, eller troligen kommer att leda till, fysisk, sexuell eller psykisk skada eller lidande för kvinnor, samt hot om sådana handlingar, tvång eller godtyckligt frihetsberövande, vare sig det sker i det offentliga eller privata livet."

Enligt WHO har mellan 30 och 60 procent av alla kvinnor någon gång under sin livstid utsatts för fysiska och/eller sexuella övergrepp.

Att förebygga och motverka mäns våld mot kvinnor är det sjätte jämställdhetspolitiska målet i Sverige.¹

Kvinnofrid

Kvinnofrid är en vision och ett mål för arbetet att motverka våld i nära relationer. Liksom begreppet *Mäns våld mot kvinnor* så synliggör begreppet *Kvinnofrid* den könade aspekten på våldet. Den vanligaste

¹ Nationellt centrum för kvinnofrid (NCK) Ämnesguider om våld

formen av våld i nära relationer är fysiskt, psykiskt och sexuellt våld som utövas mot kvinnor och barn av en närstående man. Här inbegrips kvinnors frihet från våld och våldtäkt i nära heterosexuella relationer men även frihet från våld i lesbiska och bisexuella parrelationer. Barn och unga ska slippa uppleva att våld utövas mot deras mammor och kvinnor, barn och flickor ska kunna leva sitt liv utan risk att utsättas för hedersrelaterat våld, barnäktenskap eller äktenskap mot sin vilja. Det är viktigt att motarbeta allt slags *våld i nära relationer*, exempelvis att ge stöd och hjälp till homo- eller heterosexuella män samt transpersoner som utsätts för våld i nära relationer. På samma sätt är det viktigt att belysa att hedersrelaterat våld och förtryck inte uteslutande drabbar kvinnor och flickor utan också pojkar och män. Men att enbart tala i könsneutrala termer osynliggör det vanligaste våldet – en man som utövar våld mot en närstående kvinna. Det är därför viktigt att prata *både* om arbetet mot mäns våld mot kvinnor – för kvinnofrid – *och* om arbetet mot våld i nära relationer.²

Våldsutsatta barn

Barns våldsutsatthet är ett stort samhällsproblem. Förutom att själva våldsutsattheten leder till lidande i sig, leder våldsutsattheten också till fysisk och psykisk ohälsa bland barn. Det är viktigt att barn som är utsatta för våld får det skydd och stöd de behöver. Resultaten i en nationell kartläggning, genomförd 2022 i åk 9, visar att vuxnas våld mot barn i Sverige inte har minskat jämfört med den senaste kartläggningen 2016. Vissa former av våld, såsom försummelse och psykiskt våld av en förälder, har till och med ökat. Dessutom visar resultaten brister gällande bemötande och tillgång till stöd för de barn som berättar om våld.³

Våld i nära relationer

Våld i nära relationer kännetecknas av att den som utsätts har en nära relation till och ofta starka känslomässiga band till förövaren. Detta försvårar möjligheten till motstånd och uppbrott. Våldet sker vanligtvis inomhus i offrets egen bostad. Det ökar i allvar och intensitet ju längre relationen pågår.

Våld i nära relationer kan anta många former: det kan vara såväl fysiskt, psykiskt och sexuellt liksom materiellt och ekonomiskt. Många som utsätts för våld upplever att de psykiska övergreppen, som kränkningar, försök till isolering och psykologisk nedbrytning är svårast att hantera känslomässigt.

Parallellt med dessa olika former av våld förekommer även våld och hot mot barn, andra närstående och eventuella husdjur.⁴

Hedersrelaterat våld och förtryck

Hedersrelaterat våld och förtryck handlar om att upprätthålla gemensamma normer och värderingar som råder i den egna familjen/släkten eller ett större kollektiv. Det kan också handla om att

² SKR positionspapper *För kvinnofrid – mot våld i nära relationer*

³ [Våld mot barn - Socialstyrelsen](#)

⁴ Nationellt centrum för kvinnofrid (NCK) Ämnesguider om våld

återupprätta familjens eller släktens anseende om det skadats. Heder handlar om en kollektiv moral där kontrollen av kvinnans sexualitet är en förutsättning för upprätthållandet av kollektivet och patriarkatet. Kontrollen av flickors och kvinnors sexualitet betraktas därför som nödvändig för att upprätthålla familjens anseende. Familjens anseende och status är beroende av flickors och kvinnors faktiska eller påstådda beteende. Det innebär att rykten kan räcka för att en familj ska anses förlora sin heder.

Föreställningen om att mäns och familjers heder beror på kvinnors och flickors sexuella beteende hör också samman med förekomsten av barnnäktenskap, tvångsäktenskap och könsstympning av flickor och kvinnor.

Att leva i en hederskontext innebär att det finns förväntningar och krav på att familjens, släktens eller ett ännu större kollektivs intressen sätts framför de egna. Val av partner är till exempel många gånger inte en individs eget val utan en angelägenhet för familjen eller ett större kollektiv.⁵

Prostitution och människohandel för sexuella ändamål

År 1999 blev Sverige det första landet i världen att förbjuda köp av sexuell tjänst utan att kriminalisera de personer som säljer sex. Utformningen av lagen utgick från att det som gör prostitution möjligt är efterfrågan snarare än utbudet. Det ansågs inte heller rimligt att kriminalisera personer i prostitution då dessa redan befinner sig i en utsatt situation.

Personer som befinner sig i prostitution kan komma från alla samhällsklasser och ha olika erfarenheter av att sälja sex, men de flesta hamnar i prostitution på grund av någon form av yttre eller inre tvång. Människohandel för sexuella ändamål beskrivs av FN som en form av slaveri. De brottsutsatta är vanligen kvinnor och flickor. Brist på sociala eller ekonomiska möjligheter kan bidra till att en kvinna eller flicka utsätts för människohandel. Hon kan till exempel komma från en fattig bakgrund i ett land där kvinnors och flickors rättigheter är begränsade, eller där det sociala skyddsnätet inte fungerar.

Flera maktordningar kopplade till kön, sexualitet, etnicitet och socioekonomisk situation har betydelse för varför människor utnyttjas i människohandel. Det som främst upprätthåller både prostitution och människohandel för sexuella ändamål är emellertid efterfrågan.⁶

Sexuell exploatering av barn

"Hit räknas handel med barn för sexuella ändamål, sexuella handlingar mot ersättning och sexuella bilder eller utnyttjande av barn för sexuell posering (barnpornografi). Sexuell exploatering kan ske både genom internet och vid ett fysiskt möte.

Barn kan få eller lovas ersättning i utbyte mot sexuella tjänster. Ersättning kan till exempel vara pengar, alkohol, presenter, kläder, skjuts, tak över huvudet eller annat."

BBIC:s definition av sexuell exploatering.

⁵ Hedersförtryck.se – vad är hedersrelaterat våld och förtryck?

⁶ Nationellt centrum för kvinnofrid (NCK) – ämnesguider om våld, särskilt sårbara grupper

Grooming

Grooming är en brottslig handling som innebär att en vuxen tar kontakt med ett barn i sexuellt syfte. Det har funnits i alla tider med internet har inneburit att förövare enklare kan komma i kontakt med barn via spel, kontaktsidor, chattar eller sociala medier. Förövare kan agera på olika sätt för att komma i kontakt med barn och unga på nätet. Metoderna kan grovt delas in i två kategorier; en långsammare taktik som vi ofta kallar för grooming, och en snabbare taktik som vi här kallar sexuell utpressning. Den senare metoden blir allt vanligare.⁷

Sugardejting

Så kallad sugardejting är en form av prostitution och ett uttryck för mäns våld mot kvinnor. Det förekommer vanligtvis mellan en äldre man och en yngre kvinna, men även mellan äldre kvinnor och yngre män, mellan samkönade eller personer som inte definierar sig som kvinna eller man. Relationen definieras av att det finns en uttalad eller outtalad överenskommelse om ersättning för sexuella tjänster, som till exempel kläder, resor och restaurangbesök. Det finns fall av så kallad sugardejting som inte involverar sexuella handlingar, men förbindelsen kännetecknas ändå av makt och kontroll från köparens sida.⁸

⁷ [Hur funkar grooming? - ECPAT Sverige](#)

⁸ [Sugardejting – ett annat ord för prostitution | Jämställdhetsmyndigheten \(jamstalldhetsmyndigheten.se\)](#)
